

Väitöskirja työn tarjontakäyttäytymisestä ja palkanmuodostuksesta

SEPPO HONKAPOHJA

Heikki Niemeläinen: "Essays on Labor Supply, Wage Formation and the Trade Union Fee", Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 22, Joensuu 1995, 97 s.

Arvioitavana oleva teos on kevätlukukaudella 1995 Joensuun yliopistossa hyväksytty Heikki Niemeläisen väitöskirja. Työ koostuu johdantokatsauksesta ja neljästä erillisestä esseestä tai tutkimusluvusta, jotka käsittelevät eräitä työmarkkinoiden mikrotaloudellisia teemoja. Vaikka kyseessä ovat erilliset osatutkimukset, kytkeytyvät osatyöt toisiinsa varsin luontevasti työn tarjontakäyttäytymistä ja palkanmuodostusta käsittelevien analyysien perusteella. Yhteisestä yleistemmasta huolimatta osatyöt ovat kuitenkin itsenäisiä tutkimusraportteja, minkä takia kukin tutkimus on arvioitava erikseen.

Tutkimuksen johdantoluku on lähinnä tiivistelmä kustakin osatutkimuksesta. Se hahmottaa yksittäisten tutkimusten pääpiirteet ja taustat. Jonkinasteinen ongelma varsinkin muille lukijoille kuin spesialisteille on, että johdantoluku ei sisällä varsinaista yleiskatsausta väitöskirjan aihepiiriin. Myös työn kytKentä empiriaan vaikkapa "tyyliteltyjen faktojen" muodossa oli-

si ollut paikallaan, sillä teoreettisuudestaan huolimatta väitöskirja tulee lukea soveltavan taloustieteen alaan aihepiirinsä perusteella.

Ensimmäisen osatutkimuksen (luku 2) aiheena on verotus ja työn tarjontakäyttäytymisen. Niemeläinen analysoi yksittäisen kuluttajan työn tarjontapäätöstä ja veromuutoksien vaikutuksia työn tarjontaan. Kirjallisuudessa olevissa standardimalleissa on usein todettu työn tarjonnan olevan (ns. substituutiovaikutuksen osalta) tuloverotuksen suhteen vähenevä funktio. Vuonna 1988 julkaistussa tutkimuksessa *P.T. Decker* laajensi perusmallia ottamalla huomioon ns. "on-the-job" kulutuksen, jolloin veromuutoksen vaikutus jäi Deckerin mukaan epäselväksi. Niemeläisen työ tarkentaa Deckerin analyysia ja hän osoittaa perustuloksen pätevän monissa olosuhteissa. Erityisen kiintoisa on substituutiovaikutuksen suunnan kytkeytyminen ns. käteen jäävään palkkaan, mikä on hyödyllinen uusi tulos. Luku on tärkeä Deckerin tuloksen laajennus ja tarkennus, joten se on itsenäinen kontribuutio. Työn ongelmana on jo edellä mainittu Niemeläisen taipumus jättää kytKentä empiriaan hyvinkin niukaksi. Kun tässä työssä ns. "on-the-job" kulutus on keskei-

sellä sijalla, olisi sen empiriaa, mm. mittausongelmia, voinut käsitellä hieman tarkemmin.

Väitöskirjan toisen osatutkimuksen (luku 3) aiheena ovat eri alojen suhteelliset palkat ja ammattiliittojen asenteet. Tutkimus on tehty yhteistyönä VTT *Jaakko Kianderin* kanssa. Luvussa konstruoidaan kahden ammattiliiton malli, kun liitoilla on näkemyksiä suhteellisista palkoista. Tutkimuksessa johdetaan tavallisimmat markkinoiden tasapainokäsitteet ja analysoidaan niiden ominaisuuksia mm. palkkaerojen osalta. Tutkimuksessa johdetaan useita kiinnostavia tuloksia ja mielestäni tämä luku on Niemeläisen väitöskirjan parasta antia. Mallin esittelyssä on puutteena kahteen eri hyötyfunktioon vetoaminen. Kyseessä on kuitenkin lähinnä kauneusvirhe, sillä tuloksien johtamisessa vain toinen niistä on käytössä (toisen avulla pyritään vain perustelemaan ns. tavoitepalkan käsite).

Kolmannessa osatutkimuksessa (luku 4) aiheena on ns. kuluttajan hyötypainojen käsite ja niiden eräs sovellus. Työssä johdetaan tavanomaiset kuluttajan tasapainoa ja kysyntäpäättöksiä koskevat perustulokset käyttämällä hyväksi hyötypainon käsitettä. Itse tulokset ovat hyvinkin suoraviivaisia seurauksia tavanomaisesta teoriasta ja luvun arvo onkin korkeintaan pedagoginen. Mitään tieteellisesti tärkeää uutuutta siihen ei sisälly pientä sovellusta lukuunottamatta. Tältäkin osin esitys on aika suppea eikä Niemeläinen osoita oman kaavansa paremmuutta vakiokäsitteillä esitettyyn kaavaan nähden. Luvussa esiintyy myös eräitä liioittelevia väitteitä, kuten usean hyötypainojen sovelluksen olemassaolo sekä väite kuluttajan tasapainoehojen muodon paremmuudesta suhteessa "oppikirjaesityksien" muotoon. Ensimmäinen väite on virheellinen, sillä vain yksi sovellus on esitetty ja jälkimmäinen esitys on vähintäänkin kiistanalainen. Luvun ansiot ovat siten

parhaimmillaankin marginaaliset, mutta ammattiliiton jäsenmaksua koskevan sovelluksen perusteella luku kytkeytyy väitöskirjan yleisteemaan.

Neljännän ja viimeisen osatutkimuksen (luku 4) aiheena on ammattiliittojen jäsenmaksun määräytyminen. Perusidea on soveltaa ns. *Nashin* neuvotteluratkaisua liiton mediaanijäsenen ja liiton johdon välillä. Mallin tekee kiinnostavaksi se, että ko. neuvottelussa otetaan huomioon kaksi keskeistä riippuvuutta. Ensinnäkin liiton johdon jäsenille hankkiman palkan oletetaan riippuvan positiivisesti jäsenmaksusta. Toisena keskeisenä tekijänä otetaan huomioon liiton jäsenmäärän riippuvuus jäsenmaksun suuruudesta: Mitä korkeampi jäsenmaksu on, sitä pienempi on liiton jäsenistö. (Tällöin myös mediaanijäsen vaihtuu jäsenmaksun muutoksen myötä.) Niemeläinen osoittaa mallilla olevan tasapainoratkaisun ja lisäksi hän analysoi ratkaisun perusominaisuudet.

Viimeisessä osatutkimuksessa Niemeläinen on paneutunut tärkeään ja kansainvälisestikin varsin vähän tutkittuun aihepiiriin. Ammattiliiton jäsenyyden laajuuden määräytyminen ja sen vaikutus palkanmuodostukseen on luonnollisesti tärkeä tema. Niemeläisen työssä kehitellään malli liiton jäsenistön suuruuden määräytymisestä. Tältä osin analyysi on kuitenkin sikäli ongelmallinen, että potentiaalisten jäsenten ammattiliittoon osallistumispäätös jätetään analysoimatta. Kirjallisuudesta olisi löytynyt esikuvia tähän kohtaan, ja ne olisivat tuoneet myös valaistusta oletettuun riippuvuuteen jäsenmaksun ja jäsenistön suuruuden välillä.

Myös toinen osakysymys, palkkatason määräytyminen, jätetään vaille kunnollista analyysia: tutkimuksessa oletetaan ainoastaan positiivinen riippuvuus palkan ja jäsenmaksun välillä. Riippuvuudelle ei kirjallisuudessa ole esitetty kovin vahvoja perusteita ja Niemeläinen olisi-

kin voinut kuvata jollakin yksinkertaisella tavalla myös muita jäsenyydestä saatavia etuja. Ne olisivat antaneet lisää perusteita jäsenmaksun suuruuden ja jäsenuudesta saatavien hyötyjen välille (mikä on loppujen lopuksi olennainen riippuvuus mallin toimivuuden kannalta).

Väitöskirjan viimeisen luvun malli on täten yksityiskohdiltaan jossain määrin kiistanalainen. Toisaalta on korostettava, että Niemeläinen on tässä osatutkimuksessa tarttunut vaikeaan ja originelliin aiheeseen ja hän pystyy konstruoimaan eräitä uusia tuloksia ja näkökulmia mallinsa avulla. Täten työllä on myös omat ansionsa.

Katsottaessa Heikki Niemeläisen väitöskirjaa kokonaisuutena voidaan todeta sen sisältävän kolme omaperäistä kontribuutiota, joista yksi on tehty yhteistyössä toisen tutkijan kanssa. Tämän lisäksi työhön kuuluu arvoltaan marginaalinen osatutkimus (luku 4). Tutkimuksiin sisältyy mielestäni riittävässä määrin itse-

näisiä kontribuutioita ja tutkimuksien yleinen aihepiiri on riittävän yhtenäinen. Tässä suhteessa käsikirjoitus täyttää väitöskirjalle asetettavat vaatimukset.

Väitöskirjan tyyli ja osin jopa kieliasu on melko viimeistelemätön. Kirjoittajan esitystapa on useasti turhan koukeroista, jolloin teksti jää varsin hankalasti luettavaksi.

Olen edellä todennut eräitä kriittisiä kohtia Heikki Niemeläisen väitöskirjassa. Niitä vastaan on asetettava hän melkoinen omaperäisyytensä. Niemeläinen ei tyydy pelkästään standardimallien pieniin laajennuksiin vaan pyrkii aika ajoin radikaalisti uusiin ideoihin. Työtä arvioitaessa on asetettava vastakkain yhtäältä edellä esitetyt (ja eräät muut vähäisemmät) ongelmat sekä toisaalta tutkijan huomattavan originelli ote ja kunnianhimoinen pyrkimys uusiin näkökulmiin. Vaikka hän ei aina onnistukaan loppuun asti uusissa kehitelmissään, on mielestäni niille annettava melkoisesti arvoa.